

ปฏิบัติการตอบโต้การกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

Counteraction in Exclusion of Land Use: A Case Study of Yothaka Area Bang Nam Priao District Chachoengsao Province

วัทธิกร แสงอรุณ*, สกฤติ อีสริยานนท์

Wattikorn Sang-arun, Sakrit Isariyanon

คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี 20131

Faculty of Political Science and Law, Burapha University, Chonburi 20131 Thailand

*Corresponding author E-mail: 63910078@go.buu.ac.th

(Received: February 23 2023; Revised: April 18 2023; Accepted: May 1 2023)

บทคัดย่อ

การปฏิบัติการตอบโต้การกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เกิดจากกระบวนการเคลื่อนไหวในการต่อสู้ของกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่น เพื่อต่อสู้กับอำนาจอันไม่ชอบธรรมจากการนำพื้นที่โยธะกาไปใช้ประโยชน์ในโครงการพัฒนาของภาครัฐ และเพื่อเรียกร้องหาความยุติธรรมในพื้นที่โยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบ่งเป็น 2 รูปแบบ ดังนี้ รูปแบบเก่าจะมีอยู่ 2 แบบ ได้แก่ ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ และทฤษฎีการระดมทรัพยากร และรูปแบบใหม่เป็นลักษณะการตอบโต้เพื่อหาความยุติธรรมให้สังคมได้ทราบข้อเท็จจริง ถึงแม้ว่าพลังที่แท้จริงของการเคลื่อนไหวทางสังคมจะอยู่ที่การปฏิบัติการตอบโต้หรือเป็นการเคลื่อนไหวให้สังคมได้ทราบโดยทั่วกัน ในยุคสมัยใหม่จึงทำให้สื่อสังคมยังมีความสำคัญอย่างมากในการเพิ่มจำนวนการรับรู้ถึงข้อมูลข่าวสารอย่างทั่วถึงกันในสังคม ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การกระทำบางอย่างร่วมกันของชาวบ้านตำบลโยธะกา ผู้ได้รับผลกระทบจากกรณีพิพาทในปัญหาที่ดิน ทำให้เกิดการรวมตัวหรือการรวมหมู่จนกลายมาเป็น “กลุ่มโยธะการักษ์ถิ่น” ในทางปฏิบัติการตอบโต้ของกลุ่มได้มีการรวมตัวเพื่อกระทำการ ดังนี้ 1. การยื่นหนังสือเรียกร้อง 2. การทำกิจกรรมแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ 3. การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย 4. การร่วมต่อสู้กับเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอื่น ๆ และ 5. การสร้างและปฏิบัติการทางวาทกรรม การกระทำข้างต้นชาวโยธะการักษ์ถิ่นมีร่วมกัน คือ “ความหวัง” หวังว่าจะหลุดพ้นจากปัญหา หวังว่าจะชนะกับความอยุติธรรมในสังคม

คำสำคัญ : การเคลื่อนไหวทางสังคม; การตอบโต้; สื่อสังคม

Abstract

The counteraction to the exclusion of land use in the Yothaka Area of Bang Nam Priao District, Chachoengsao Province. The Yothaka Rak Tin group's movement was then set up to fight against the abusive use of power in authorizing the utilization of Yothaka lands in the government's development projects and calls for justice in the Yothaka area in Bang Nam Priao, Chachoengsao Province. There are two types of social movements. The Collective Behavior Theory and the Resource Mobilization Theory can describe the old kind of movement. The new type of movement is considered a counteraction to achieve justice and reveal the truth to society. Although the real power behind social movement rests in the counteraction and the effort to promote social awareness, social media remains crucial in creating and increasing equal access to information in society. This study found that collective actions among Yothaka locals affected by the land dispute have led to the formation of the 'Yothaka Rak Tin' group. The group's counteractions have included: 1. filing letters of complaint, 2. performing symbolic actions, 3. using social media, 4. collaborating with the network of civil society organizations, and 5. creating and enacting discourses. In performing the above counteractions collectively, what Yothaka people have in common is the 'hope' to be free from the problem and prevailing in the fight against social injustice.

Keywords : social movement; counteraction; social media

บทนำ

การพัฒนาประเทศนับตั้งแต่เกิดแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 เป็นต้นมานั้น มุ่งเน้นในเรื่องการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะในด้านอุตสาหกรรม และได้ส่งผลกระทบต่อพื้นที่ภาคตะวันออกมากขึ้นด้วยแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 ที่ทำให้เกิดโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐที่ชื่อว่า “โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งทะเลตะวันออก (ESB)” เนื่องจากภาคตะวันออกมีข้อได้เปรียบในด้านแหล่งที่ตั้ง คือ อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานครซึ่งเป็นเมืองหลวงของประเทศมากนั้น และพื้นที่ติดต่อเชื่อมโยงกับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของแรงงานและวัตถุดิบหลายอย่างและติดกับอ่าวไทยอันเป็นช่องทางเข้าออกที่สำคัญของสินค้า นอกจากนั้นภาคตะวันออกมีปัจจัยพื้นฐานค่อนข้างสมบูรณ์ คือ มีโครงข่ายด้านคมนาคมและสื่อสารเชื่อมโยงที่ดี มีท่าเรือน้ำลึกและเป็นประตูที่จะนำก๊าซธรรมชาติขึ้นบก เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ได้จูงใจให้เอกชนเข้ามาลงทุนพัฒนาอุตสาหกรรมต่อเนื่องทั้งขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่หลายประเภท (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2550) ผลของโครงการดังกล่าวทำให้ 3 จังหวัดภาคตะวันออก คือ ชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา เต็มไปด้วยนิคมอุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราจะมีเป้าหมายการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เกษตรเพื่ออุตสาหกรรม จะมีการปรับใช้เทคโนโลยีทางการผลิต เพื่อให้เป็นเขตเกษตรก้าวหน้า ใช้ทุนสูงจะมีการจ้างแรงงานที่มีฝีมือ และผู้เชี่ยวชาญชำนาญการ เพื่อให้เป็นเขตเกษตรขนาดใหญ่ครบวงจร (ไทยพับลิก้า, 2555)

ภายหลังจากที่โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณชายฝั่งตะวันออกหรืออีสเทิร์นซีบอร์ดได้เปลี่ยนโฉมประเทศไทยจากประเทศเกษตรกรรมดั้งเดิมก้าวเข้าสู่การเป็นประเทศอุตสาหกรรม และเพิ่มรายได้รวมของประเทศขึ้นมาระดับหนึ่ง แต่ในที่สุดก็มาถึงจุดอัมตวัเมื่อเทคโนโลยีเปลี่ยน ทิศทางอุตสาหกรรมของโลกก็เปลี่ยน ภาครัฐจึงเห็นว่าสมควรแก่เวลาที่จะต่อยอดพัฒนาโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ดเพื่อรองรับอุตสาหกรรมของโลกในอนาคต (พลวุฒิ สงสกุล, 2560) โครงการพัฒนาที่ภาครัฐได้ผลักดันเพื่อต่อยอดโครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด คือ โครงการระเบียบเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) โดยมีเป้าหมายหลักในการเติมเต็มภาพรวมในการส่งเสริมการลงทุนซึ่งจะเป็นการยกระดับอุตสาหกรรมของประเทศเพิ่มความสามารถในการแข่งขันและทำให้เศรษฐกิจของไทยเติบโตได้ในระยะยาว โดยในระยะแรกจะเป็นการยกระดับพื้นที่ในเขต 3 จังหวัด คือ ชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา ให้เป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกเพื่อรองรับการขับเคลื่อนเศรษฐกิจอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพผ่านกลไกการบริหารจัดการภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการนโยบายพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกโดยมีนายกรัฐมนตรี

เป็นประธาน (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, ม.ป.ป.)

จะเห็นได้ว่าจังหวัดฉะเชิงเทรานั้นเป็นส่วนหนึ่งของแผนการพัฒนาตามโครงการพัฒนา โดยถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและพื้นที่เกษตรอุตสาหกรรม

ตำบลโยธะกา ตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2480 โดยการแยกมาจากตำบลดอนเกาะกา และตำบลหมอนทอง ทั้งสองตำบลเป็นชุมชนเก่าแก่ ตั้งขึ้นประมาณในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2416-2453) การตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกที่ดินของชาวโยธะกา เกิดขึ้นจากการจับจองบุกเบิกที่ดินจากผู้คนในท้องถิ่นและผู้คนที่ย้ายมาสร้างครอบครัว และชาวบ้านถิ่นอื่นที่ย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานบุกเบิกจับจองที่ดิน ในสมัยนั้นบริเวณตำบลโยธะกายังเป็นที่ดินรกร้างว่างเปล่า โดยมาจาก 3 ทาง คือ อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม อำเภองครักษ์ จังหวัดนครนายก และอำเภอบ้านสร้าง จังหวัดปราจีนบุรี อำเภอบางน้ำเปรี้ยว ตั้งขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อปี พ.ศ. 2448 เดิมตั้งอยู่ที่บ้านต้นสำโรง ตำบลบางขนาก มีหลวงพิศาลเกษตรสมบูรณ์ (เกตุ เกษสมบูรณ์) เป็นนายอำเภอคนแรก มีประชาชนอยู่แบบกระจัดกระจาย โดยทั่วไปสภาพพื้นที่เป็นป่าโปร่ง ประชาชนที่อยู่แถบนี้ประกอบอาชีพปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ สภาพพื้นที่อำเภอบางน้ำเปรี้ยว แต่เดิมมีสภาพเป็นที่รกร้างว่างเปล่า ตอนใต้ราบลุ่มต่ำตอนเหนือสูงชันมีพงหญ้าต้นโสมงเป็นที่อาศัยของช้างป่าและสัตว์ป่าหลายชนิด มีราษฎรประกอบอาชีพทำนาอยู่แถบริมคลองเพียงเล็กน้อย ต่อมาปี พ.ศ. 2446-2447 บริษัทชุดคลองแลคูนาสยาม ได้เข้ามาทำการชุดคลอง 18 คลอง 19 คลอง 20 และคลอง 21 และจัดทำประตุน้ำขึ้นทำให้ดินจืดคลายความเปรี้ยวลงมาก จึงทำให้ราษฎรจากที่อื่นพากันอพยพมาจากที่ต่าง ๆ เพื่อประกอบอาชีพทำนามากขึ้น โดยการทำนาในสมัยนั้น ชาวนาจะทำนากันตามแอ่งที่ลุ่ม สลับกับดอนป่าปรี๊ด ป่าโสมง ที่นาจึงมีลักษณะเป็นหย่อม ๆ จนกระทั่งมีรถไฟเข้ามาในพื้นที่ในช่วงทศวรรษ 2510 ชาวบ้านจึงได้ค่อย ๆ พัฒนาปรับที่ดินเป็นผืนนาจนมีสภาพเป็นทุ่งนาเต็มพื้นที่ ในปัจจุบันชาวนาโยธะกานับเป็นคนรุ่นที่ 3-4 แล้วที่ได้สืบต่อการทำนามาจากบรรพบุรุษรุ่นบุกเบิกนับเป็นเวลาเกือบ 100 ปี การจับจองบุกเบิกน่าจะเริ่มขึ้นในช่วงหลังจากบริษัทชุดคลองแลคูนาสยามหมดอายุสัมปทานลงแล้ว ในปี พ.ศ. 2458 ถึงก่อนปีออกโฉนดที่ดินให้กับเจ้าจอมมาดาแพ ในปี พ.ศ. 2468 ตามที่ปรากฏหลักฐานจากปีเกิดของบุตรซึ่งนับเป็นคนรุ่นที่สอง เช่น กรณีครอบครัวนายเย็น อยู่พลับ มีบุตรคนที่ 2 คือ นางจัญญ์ เกิดในปี พ.ศ. 2464 และขยายครอบครัวและบุกเบิกพื้นที่ส่วนใหญ่ในเวลาต่อมาหลังการออกโฉนดให้กับเจ้าจอมมารดาแพ (พรพนา กวัญเจริญ, 2561) เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน พ.ศ. 2491 ในขณะนั้น มีชาวบ้านได้ใช้ที่ดินทำนาอยู่ก่อนแล้ว ทหารเรือได้ใช้ประโยชน์ในราชการบางส่วน เนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่ พื้นที่

ส่วนใหญ่ทหารเรือให้ชาวบ้านเช่าเพื่ออยู่อาศัยและทำนา โดยกรมธนารักษ์ได้มอบอำนาจให้กองทัพเรือเป็นผู้จัดเช่าแทนกระทรวงการคลัง และได้มีการเรียกเก็บค่าเช่าตามระเบียบกระทรวงการคลัง ต่อมากระทรวงการคลังได้ออกกฎกระทรวงว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการปกครอง ดูแล บำรุงรักษา ใช้ และจัดหาประโยชน์เกี่ยวกับที่ราชพัสดุ พ.ศ. 2545 ข้อ 24 กำหนดให้การจัดให้เช่าที่ราชพัสดุ ในจังหวัดอื่นให้เป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ว่าราชการจังหวัด กองทัพเรือจึงได้ส่งรายชื่อผู้เช่าที่ได้ทำสัญญาเช่ากับกองทัพเรือให้จังหวัดฉะเชิงเทราดำเนินการจัดให้เช่า ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยมีเงื่อนไขให้ต่ออายุสัญญาเช่าครั้งละ 1 ปี และจะต้องได้รับความยินยอมจากกองทัพเรือก่อน (พรพนา กวียเจริญ, 2561) จะเห็นได้ว่าที่ดินในพื้นที่ตำบลโยธะกามีการผลัดเปลี่ยนกรรมสิทธิ์ที่ดินบ่อยครั้ง แต่ราษฎรซึ่งเป็นชาวนาผู้บุกเบิกพื้นที่ยังคงอยู่อาศัยและทำไร่ไถหว่านในพื้นที่ดังเดิมจนถึงปัจจุบัน หรือกล่าวได้ว่าชาวนาเหล่านี้คือ ชาวนาติดที่ดิน

กลางปี พ.ศ. 2557 ชาวบ้านตำบลโยธะกาได้รับหนังสือจากสำนักงานธนารักษ์พื้นที่ฉะเชิงเทรา ที่ กค 0311.07/ว 3534 ลงวันที่ 31 กรกฎาคม พ.ศ. 2557 ลงนามโดยนายอนุกุล ตั้งคณาภิบาลชัย ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา ยกเลิกสัญญาเช่า และการเก็บค่าตอบแทนการใช้ประโยชน์ที่ดินราชพัสดุ และส่งมอบที่ดินคืนทหารเรือ ภายใน 30 วัน นับตั้งแต่วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ. 2557 ด้วยเหตุผลว่า กองทัพเรือมีแผนการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณศูนย์เกษตรกรรมทหารเรือโยธะกาเพื่อใช้ประโยชน์ในราชการทหาร และหลังจากปี พ.ศ. 2557 เป็นต้นมา สำนักงานธนารักษ์เลิกเก็บค่าเช่าที่ดินจากชาวบ้านแต่ชาวบ้านยังคงใช้ที่ดินทำนาต่อไป ไม่มีใครส่งมอบที่ดินหรือย้ายออกไป ปลายปี พ.ศ. 2560 ชาวบ้านได้รับหนังสืออีกครั้งจากกองทัพเรือ ที่ว 26/2560 ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2560 ลงนามโดยพลเรือโท บรรพต เกิดภู่วหน้าคณะทำงานแก้ไขปัญหาการดำเนินการภายหลังการยกเลิกสัญญาเช่าฯ และรองหัวหน้าคณะฝ่ายเสนอการประจำบังคับบัญชาขอให้ส่งมอบคืนที่ดินให้แก่กองทัพเรือภายใน 7 วัน โดยให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ขนย้ายทรัพย์สิน และบริวารออกไปจากที่ดิน พร้อมกับทำหนังสือส่งมอบที่ดิน พร้อมทั้งระบุว่า หากยังเพิกเฉยทางราชการมีความจำเป็นต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย หลังจากนั้นชาวบ้านได้ทำหนังสือร้องเรียนไปยังหลายหน่วยงาน

ที่ดินแปลงพิพาทยังเกิดกระแสข่าวว่าแปลงที่ราชพัสดุดังกล่าว กรมธนารักษ์เสนอเป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาเมืองใหม่สำหรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดฉะเชิงเทรานายพชร อนันตศิลป์ อธิบดีกรมธนารักษ์ กล่าวว่า กรมธนารักษ์ได้จัดหาที่ราชพัสดุนับสนุนโครงการออีฮิใน 3 จังหวัด คือ ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง กว่า 11,000 ไร่ในส่วนของฉะเชิงเทรานั้นเป็นที่ของกองทัพเรือที่ส่งคืนให้กรมธนารักษ์อยู่ในอำเภอ

บางน้ำเปรี้ยว พื้นที่ประมาณ 4,000 ไร่เศษ ซึ่งได้ส่งมอบให้ออีฮิไปเรียบร้อยแล้ว “กรมส่งมอบพื้นที่ให้เรียบร้อยแล้ว ส่วนจะนำไปพัฒนาเป็นอะไร ขึ้นกับออีฮิ กรมธนารักษ์เพียงแต่จัดหาพื้นที่ให้เท่านั้น รวมถึงการกำหนดค่าเช่าออีฮิก็จะกำหนดเอง”

อย่างไรก็ดี เมื่อกำนันตำบลโยธะกาทำหนังสือไปสอบถามยังกรมธนารักษ์ สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ฉะเชิงเทรามีหนังสือตอบกลับมาว่า ขณะนี้กองทัพเรือยังไม่ได้มีการส่งคืนที่ราชพัสดุแปลงหมายเลขทะเบียนที่ ฉช.611 - ฉช.614 ตำบลโยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เนื้อที่ 4,277-0-15 ไร่ ให้กับกรมธนารักษ์แต่อย่างใด ทั้งนี้ สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ฉะเชิงเทราได้รายงานข้อเท็จจริงเกี่ยวกับที่ราชพัสดุดังกล่าวให้กรมธนารักษ์ทราบแล้ว และไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ที่ราชพัสดุตามนโยบายการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (ออีฮิ) ตามที่สอบถามแต่อย่างใด (พรพนา กวียเจริญ, 2561)

ปรากฏการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่า จากบทเรียนประวัติศาสตร์ระบบเจ้าที่ดินตำบลโยธะกา ที่ดินผืนดังกล่าวล้วนแต่ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของชนชั้นนา ทั้ง ๆ ที่สามัญชนชาวนาเป็นผู้ไถหว่านและใช้ประโยชน์จากพื้นที่ดังกล่าวเพื่อเป็นปัจจัยการผลิตในการเลี้ยงชีพของตน ศักดินาได้ปรับตัวตามกระแสระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมปรับเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งเคยเป็นปัจจัยการผลิตของราษฎรให้กลายเป็นสินค้าเพื่อการสะสมทุนของชนชั้นนา ดังที่เห็นได้จากการเปลี่ยนผ่านกรรมสิทธิ์ตั้งแต่เจ้าจอมมารดาแพจนถึงที่ดินราชพัสดุ (ในราชการทหารเรือ) ในปัจจุบัน ซึ่งนับว่าเป็นผลพวงของมรดกสมบูรณาญาสิทธิราชย์ พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่พิพาทระหว่างฝ่ายผู้มีอำนาจรัฐ ผู้ถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินตามกฎหมายกับฝ่ายชาวบ้านผู้เป็นชาวนาติดที่ดินตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ อีกทั้งผลกระทบจากแผนการดำเนินงานโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกหรือออีฮิ ซึ่งเป็นโครงการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐที่มีแผนพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกให้เป็นพื้นที่รองรับอุตสาหกรรมเป้าหมายของโครงการ โดยมีกระแสข่าวว่ากรมธนารักษ์เสนอให้เป็นพื้นที่รองรับการพัฒนาเมืองใหม่สำหรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษในจังหวัดฉะเชิงเทรา ส่งผลให้ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลโยธะกาจัดตั้ง “กลุ่มโยธะการักษ์ถิ่น” ขึ้นต่อสู้กับความไม่เป็นธรรมเพื่อปกป้องศักดิ์ศรีและผลประโยชน์ของชาวบ้านผู้อาศัยในที่ดินผืนดังกล่าวไม่ให้ถูกยึดที่ดินทำกินของตนไปใช้ประโยชน์โดยปราศจากความยินยอมของคนในพื้นที่

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการปฏิบัติการทางสังคมของชาวบ้านโยธะกากระทำอย่างไรเพื่อนำมาใช้ในการต่อต้านการกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งสำรวจได้จากทฤษฎีเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม เพื่อศึกษาแนวทางการเคลื่อนไหวของกลุ่มเป็นอย่างไร เพื่อนำไปสู่การพัฒนาแบบการต่อสู้ของกลุ่มและเป็นการศึกษาสำหรับผู้ได้รับความไม่เป็นธรรมในพื้นที่อื่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาการปฏิบัติการทางสังคมของชาวบ้านโยธะกา เพื่อดำเนินการกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดินและแย่งยึดที่ดิน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปฏิบัติการตอบโต้การกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ครั้งนี้เป็น การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้ศึกษาตามแนวคิดและทฤษฎีการเคลื่อนไหวทางสังคม (Social movements) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 วิธีการ ได้แก่ 1. การศึกษาเอกสาร ทั้งเอกสารชั้นต้น (Primary Data) อาทิ เอกสารการประชุมกลุ่ม บันทึกการประชุม เอกสารทางราชการ เป็นต้น และเอกสารชั้นรอง (Secondary Data) อาทิ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ หนังสือตำรา อินเทอร์เน็ต และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดิน 2. การสัมภาษณ์เจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key-Informants) กระบวนการกำหนดผู้ให้ข้อมูลหลักใช้เทคนิคเชิงคุณภาพ คือ เลือกผู้ให้ข้อมูลโดยพิจารณาจากการมีข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เป็นเครื่องมือสัมภาษณ์ ได้แก่ นักวิชาการ 2 คน นายทหาร 1 คน และประชาชนในพื้นที่ 4 คน รวมทั้งสิ้น 7 คน

ในการเก็บข้อมูลนั้นได้ประสานไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และการลงพื้นที่เพื่อขอเข้าสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องตามที่ได้ติดต่อทางโทรศัพท์และส่งจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (E-mail) เพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ ระยะเวลาสัมภาษณ์ใช้เวลาประมาณ 15-40 นาที โดยมีการบันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกเสียงและจดบันทึกเพื่อเก็บประเด็นสำคัญต่าง ๆ

ส่วนการตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) ทั้งการตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล (Data Triangulation) และเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้มาจากการเก็บหลายวิธีการ (Methods Triangulation) สำหรับวิธีวิทยาการในการวิเคราะห์ข้อมูล (Methodological Approach) ผู้วิจัยจะใช้การวิเคราะห์เครือข่าย (Network Analysis) คือ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในการติดต่อเชื่อมโยงท่ามกลางหน่วยวิเคราะห์ของสาระกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ทั้งนี้หน่วยวิเคราะห์ที่ศึกษาความสัมพันธ์โครงข่ายอาจจะมีมิติทางสังคมเป็นระดับบุคคล องค์กร และประเทศ ฯลฯ หรืออาจจะมีมิติทางกายภาพเป็นระดับพื้นที่ หรืออาจจะมีมิติทางเศรษฐกิจเป็นระดับประเทศ

แนวคิดและทฤษฎี

โดยทางผู้วิจัยเสนอแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติการตอบโต้การกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นแนวคิดและทฤษฎี

เกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งสามารถแบ่งได้ 2 แบบ ดังนี้

1. การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่า เป็นเสมือนการสร้างบริบทของตัวตนและการสร้างพื้นที่ให้กับตัวตนที่ถูกสร้างและนำเสนอ คือความสัมพันธ์ทางสังคมทางสังคมรวมถึงความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านทั้งเก่าและใหม่ในการต่อสู้เคลื่อนไหวทางสังคม นำไปสู่การจ้องครุ่นคิดในการเคลื่อนไหวและจัดยุทธศาสตร์การเคลื่อนไหวทางสังคม ซึ่งความสัมพันธ์ทางสังคมของชาวบ้านเป็นความสัมพันธ์ที่ผ่านครอบครัว เครือญาติ และผ่านการทำมาหากิน โดยความสัมพันธ์เหล่านี้เป็นฐานที่สำคัญในการอยู่ร่วมกันของชาวบ้านที่ออกมาเคลื่อนไหว เราจะเห็นว่าจุดเริ่มต้นของการระดมพล ระดมความคิด เป็นการส่งผ่านสายเครือญาติและผู้นำที่เป็นผู้กระจายข่าวสารจึงสามารถอธิบายได้ผ่าน 2 แนวคิด ได้แก่ 1) ทฤษฎีพฤติกรรมรวมหมู่ (Collective behavior) คือ ผู้คนจำนวนมากร่วมมือกระทำการด้วยกัน “ด้วยจุดมุ่งหมายที่จะเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางอำนาจที่สำคัญของสังคม” (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2543) และ 2) ทฤษฎีการระดมทรัพยากร (Resource mobilization theory) คือ การระดมทรัพยากรเพื่อที่จะประสบความสำเร็จขบวนการจะต้องมีทรัพยากรพร้อม ไม่ว่าจะเป็นเรื่องคน เงิน หรือพันธมิตร และต้องสามารถเคลื่อนไหวหรือนำทรัพยากรเหล่านี้มาใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2545)

2. การเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ (New Social Movements) โดยฮาเบอร์มาส (Habermas, 1987) จึงเสนอว่าขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ต้องต่อสู้เพื่อปกป้องชีวิตทางสังคมจากการโจมตีและปกป้องวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่ รวมทั้งสร้างความหมายหรือคุณค่าใหม่ที่ตัดสินอย่างเป็นประชาธิปไตย แทนการยึดยึดจากเบ็บบน ขณะเดียวกันเคลาส์ เอเดอร์ (Eder, 1985) ให้ความสำคัญกับชนชั้นที่ไม่เหมือนกับแนวคิดชนชั้นแบบมาร์กซิสต์ในทัศนะของเขาขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่เป็นเครื่องมือทางสังคมและวัฒนธรรมที่ชนชั้นกลางใหม่นำมาปรับสร้างความสัมพันธ์ทางชนชั้นของตนด้วยการให้อัตลักษณ์ทางชนชั้นจากเดิมที่มีความคลุมเครือของชนชั้นกลาง ซึ่งการเคลื่อนไหวของขบวนการรูปแบบใหม่ การต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิและเสรีภาพรวมถึงผลประโยชน์ส่วนตนและส่วนรวม ไม่ว่าจะเป็นชีวิตทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน อาทิ สวัสดิการ คุณภาพชีวิต และปกป้องชีวิตทางสังคมจากภาครัฐ เพื่อไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกควบคุมหรือยึดครองชีวิตทางสังคมมากเกินไป

ผลการวิจัย

การที่ชาวบ้านตำบลโยธะกาที่ได้รับผลกระทบเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ทำให้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นคือความมุ่งมั่นที่จะกระทำบางอย่างร่วมกันของชาวบ้านตำบลโยธะกา ผู้ได้รับผลกระทบจากกรณีพิพาทในปัญหาที่ดิน สิ่งหนึ่งที่ชาวโยธะกา

มีส่วนร่วมคือ “ความหวัง” หวังว่าจะหลุดพ้นจากปัญหาหวังว่าจะชนะกับความอยุติธรรมในสังคม ซึ่งความหวังได้นำไปสู่ความมุ่งมั่นที่ชาวบ้านจะกระทำการอย่างร่วมกัน คือ “การต่อสู้” เพื่อให้ลูกหลานได้มีที่ทำกินต่อไปในอนาคต

โดยการปฏิบัติการทางสังคมของชาวบ้านโยธะกา เพื่อต่อต้านการกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดิน มีดังนี้

1. การยื่นหนังสือเรียกร้อง

ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลโยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ได้รับหนังสือจากกองทัพบกที่ ว 26/2560 ลงวันที่ 19 กันยายน พ.ศ. 2560 ขอให้ส่งมอบคืนที่ดินให้แก่กองทัพบกภายใน 7 วัน โดยให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง ขนย้ายทรัพย์สิน และบริวารออกไปจากที่ดิน พร้อมกับทำหนังสือส่งมอบที่ดิน พร้อมทั้งระบุหาที่ยังเพิกเฉย ทางราชการมีความจำเป็นต้องดำเนินคดีตามกฎหมาย หลังจากนั้นชาวบ้านผู้เดือดร้อนได้ปรึกษาหารือถึงสถานการณ์ที่กำลังเผชิญในพื้นที่และมีข้อเสนอให้ยื่นหนังสือร้องเรียนไปยังหน่วยงานต่าง ๆ โดยช่วงปี พ.ศ. 2560-2561 ชาวบ้านโยธะกาได้ยื่นหนังสือร้องเรียนไปสิ้น 6 ครั้ง และได้หนังสือตอบกลับมา 2 ครั้ง

ภายหลังการตั้งกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่น ชาวบ้านโยธะกาทราบข่าวการเดินทางลงพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรี กลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นร่วมกับกลุ่มชาวบ้านจากหนองตื้นนก และกลุ่มชาวบ้านจากเขาหิน ประชุมเพื่อปรึกษาหารือร่วมกัน ชาวบ้านจึงสรุปร่วมกันว่าต้องการยื่นยันความชัดเจนว่าชาวบ้านในพื้นที่สามารถเช่าที่ดินต่อได้หรืออย่างไร ดังนั้นตัวแทนสมาชิกกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นและภาคีเครือข่าย จึงไปรวมตัวกันที่วัดโสธรวรารามวรวิหารจังหวัดฉะเชิงเทรา พร้อมยื่นหนังสือและแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ไม่เห็นด้วยกับโครงการ EEC โดยนายกรัฐมนตรียอมรับหนังสือข้อร้องเรียนของชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบจากโครงการ EEC ด้วยตัวเองพร้อมให้สัญญาว่าจะแก้ไขผลกระทบที่เกิดขึ้นจนถึงปัจจุบัน กลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นก็ยังไม่ได้รับคำตอบจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องว่าวันประชุมเพื่อแก้ไขปัญหา คือเมื่อใด

2. การทำกิจกรรมแสดงออกเชิงสัญลักษณ์

การแสดงเชิงสัญลักษณ์เป็นหนึ่งในวิธีการดำเนินกิจกรรมการต่อสู้เพื่อการสื่อสารให้สาธารณชนได้ทราบถึงสิ่งที่กลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นต้องการสื่อสารให้สังคมรับรู้ อาทิ การทำเสื้อของกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นเพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ใส่เมื่อเคลื่อนไหวต่อสู้ในนามกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่น อีกทั้งเป็นเพื่อสื่อสารจากคำพูดที่เขียนไว้บนเสื้อ เช่น “ที่ดินต้องเป็นของผู้ไถ่หัวนา”, การติดป้ายณรงค์ทั่วพื้นที่ตำบลโยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อประกาศเจตนารมณ์ของสมาชิกกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นและชาวบ้านในพื้นที่ เช่น “ไม่อพยพ ไม่ย้าย ขอตายที่นี่” และการทำกิจกรรมเชิงสัญลักษณ์

ด้วยการเดินทางไปมอบดอกไม้ให้ สุวิทย์ คำดี ผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา เนื่องในโอกาสเกษียณอายุราชการ ณ ศาลากลางจังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อสื่อสารว่ากลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นขอขอบคุณเนื่องจากสุวิทย์ คำดี ในฐานะผู้มีอำนาจ เป็นผู้ที่ไม่ลงนามในคำสั่งให้ชาวบ้านกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นย้ายออกจากพื้นที่

3. การใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

การใช้สื่อโซเชียลมีเดียเป็นอีกหนึ่งเครื่องมือในการขับเคลื่อนประเด็นการต่อสู้ของกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่น เนื่องจากเป็นวิธีที่สามารถเผยแพร่ข้อเรียกร้องหรือผลกระทบของพื้นที่ตำบลโยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา ไปได้ในวงกว้างและรวดเร็ว อีกทั้งยังใช้ต้นทุนทรัพยากรในการบริหารจัดการที่ไม่สูงมาก โดยกลุ่มจับตาปัญหาที่ดินไทย (Land Watch Thai) เป็นองค์กรที่ให้การสนับสนุนกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นในการใช้สื่อโซเชียลมีเดียในการขับเคลื่อนประเด็นการต่อสู้ผลงานชิ้นแรกของกลุ่มจับตาปัญหาที่ดินไทย (Land Watch Thai) ได้เผยแพร่ประเด็นปัญหาในพื้นที่ตำบลโยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา คือ “บทความประวัติศาสตร์ที่ดินชาวนาตำบลโยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา” เผยแพร่ลงในเว็บไซต์และเฟซบุ๊กแฟนเพจของกลุ่มจับตาปัญหาที่ดินไทย (Land Watch Thai) หลังจากนั้นทางกลุ่มจับตาปัญหาที่ดินไทยได้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการต่อสู้ของกลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นและชาวบ้านโยธะกาอย่างต่อเนื่อง

4. การร่วมต่อสู้กับเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอื่น ๆ

การต่อสู้เพียงลำพังอาจทำให้อำนาจต่อรองในการต่อสู้มีไม่เพียงพอที่ผู้มีอำนาจจะรับฟังดังนั้นการสร้างสัมพันธ์ไมตรีกับองค์กรภาคประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ให้เกิดเป็นภาคีเครือข่ายร่วมกันจึงมีความสำคัญเพื่อยกระดับอำนาจต่อรองในการต่อสู้ โดยเฉพาะกลุ่มเคลื่อนไหวที่มีประเด็นการต่อสู้หรือได้รับผลกระทบคล้ายคลึงกัน กลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นจึงได้ร่วมมือกับองค์กรภาคประชาชนกลุ่มอื่น ๆ ในจังหวัดฉะเชิงเทราและภาคตะวันออกเฉียงใต้มีข้อพิพาทเรื่องที่ดินหรือได้รับผลกระทบจากโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) เช่น กลุ่มชาวบ้านจากหนองตื้นนกและกลุ่มชาวบ้านจากเขาหิน จังหวัดฉะเชิงเทรา รวมถึงเครือข่ายเพื่อนตะวันออกที่ขับเคลื่อนการต่อสู้ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงใต้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้พื้นที่ภาคตะวันออกแล้ว กลุ่มโยธะการักษ์ถิ่นยังได้ร่วมกิจกรรมสนับสนุนขบวนการประชาชนเพื่อสังคมที่เป็นธรรม (P-Move) ที่มีภาคีเครือข่ายอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศอีกด้วย

5. การสร้างและปฏิบัติการทางวาทกรรม

เมื่อชาวบ้านในพื้นที่โยธะกาได้รับความเดือดร้อนจากที่ภาครัฐกระทำกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดิน ซึ่งชาวบ้านในพื้นที่โยธะกาได้สร้างและปฏิบัติการทางวาทกรรมทางชาวบ้านในพื้นที่ได้สร้างวาทกรรมเป็นไปในทิศทางเดียวกันในการกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ อาทิเช่น ไม่มีที่รองรับในที่อยู่อาศัยและที่ทำอาชีพ

ไม่มีค่าชดเชยไม่ให้เช่า เป็นต้น การปฏิบัติการเพื่อแสดงให้เห็นว่าพวกเขามีสิทธิโดยชอบธรรมในฐานะผู้บุกเบิก แผ้วถาง ประกอบกับการเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ได้กลายเป็นเงื่อนไขให้เกิดการกีดกันที่ดินทำกินของประชาชนในท้องที่โยธะกาและพื้นที่เป้าหมายการพัฒนาอื่น ๆ ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นนำไปสู่การเคลื่อนไหวของเครือข่ายโยธะการักษ์ถิ่น เพื่อปกป้องสิทธิ ปกป้องผืนดิน รวมทั้งเรียกร้องให้รัฐบาลจัดสรรที่ดินและยกเลิกโครงการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกซึ่งจะเกิดขึ้นในท้องที่โยธะกา

อภิปรายผล

การเคลื่อนไหวในการต่อสู้กับความขัดแย้งของชาวโยธะกาได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ต่าง ๆ โดยปัญญาชน อาทิเช่น นักวิชาการและองค์กรภาคประชาสังคม ในการรวมกลุ่มจัดตั้งองค์กรเพื่อเป็นหน่วยขับเคลื่อน การต่อสู้โดยชาวบ้านในพื้นที่ อาทิเช่น การทำกิจกรรมเพื่อสร้างจิตสำนึกร่วมของกลุ่ม และการใช้กลวิธีสงครามยืดพื้นที่ทางความคิดทางการรับรู้ของสาธารณชน ด้วยช่องทางสื่อ ผ่านการร่วมต่อสู้กับเครือข่ายองค์กรภาคประชาสังคมอื่น ๆ การใช้ป้ายรณรงค์ และการใช้สื่อโซเชียลมีเดีย

จะเห็นได้ว่า การเคลื่อนไหวทางสังคมของชาวบ้านในพื้นที่โยธะกา ซึ่งสอดคล้องแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการเคลื่อนไหวทางสังคม ทั้งการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบเก่าเป็นลักษณะการรวมหมู่และการระดมทรัพยากร ซึ่งการต่อต้านการกีดกันของชาวบ้านในพื้นที่ที่เกิดข้อพิพาทนั้นเริ่มจากผู้นำในชุมชนก่อนแล้วเผยแพร่ข้อมูลข้อพิพาทที่ภาครัฐกระทำต่อชาวบ้านในพื้นที่จึงเป็นการรวมหมู่และระดมทรัพยากรไปสู่การสร้างกลุ่ม “โยธะการักษ์ถิ่น” เพื่อต่อรองและเจรจากับภาครัฐที่กระทำการกีดกันการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่โยธะกาและการเคลื่อนไหวทางสังคมแบบใหม่ ทางชาวบ้านต้องต่อสู้เพื่อปกป้องชีวิตทางสังคมและปกป้องวิถีชีวิตดำรงอยู่จากการกระทำอำนาจรัฐ เพื่อไม่ให้ถูกเอารัดเอาเปรียบและถูกควบคุมหรือยึดครองชีวิตทางสังคมมากเกินไป

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยเรื่องกระบวนการเคลื่อนไหวในการต่อสู้ของชาวบ้านในพื้นที่โยธะกา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมี 1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่งรัฐบาลต้องยกเลิกการผลักดันโครงการระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (EEC) เนื่องจากเป็นโครงการพัฒนาที่ถูกผลักดันให้ผ่านโดยกฎหมายพิเศษของคณะรัฐมนตรี โดยไม่มีการสอบถามความคิดเห็นจากประชาชนผู้อยู่อาศัยในพื้นที่ซึ่งผู้อยู่อาศัยในหลายพื้นที่ตามผังโครงการระเบียงเศรษฐกิจพิเศษตะวันออก (EEC) ได้รับผลกระทบด้านที่ดินทำกินและสิ่งแวดล้อมจำนวนมาก ประเด็นที่สองแสวงหามาตรการที่เป็นรูปธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำจากกลไกรัฐไปถึงชาวบ้านที่เกิดข้อพิพาทแล้วทำให้

ผู้กระทำการทุกฝ่ายได้รับผลประโยชน์ร่วมกัน และประเด็นสุดท้าย กรมธนารักษ์ต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ทำสัญญาเช่าซื้อที่ดินพิพาทในระยะยาว ทั้งนี้เพื่อให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในพื้นที่โยธะกาที่มีที่ดินทำกินต่อไป และ 2) ข้อเสนอแนะเพื่อการทํารวจครั้งต่อไป ดังนี้ ประเด็นที่หนึ่งควรศึกษากระบวนการเคลื่อนไหวในการต่อสู้ของชาวบ้านในพื้นที่โยธะกาในมิติของโครงสร้างส่วนบน เช่น อุดมการณ์ วัฒนธรรม วิถีชีวิตดั้งเดิม ให้ละเอียด เพื่อทำความเข้าใจความรู้สึกนึกคิดและปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดจิตสำนึกของคนในพื้นที่ และประเด็นที่สองควรศึกษาข้อมูลทางเศรษฐกิจให้ละเอียด เพื่อเปรียบเทียบข้อมูลก่อนและหลังการเกิดกรณีพิพาทระหว่างชาวบ้านและกองทัพเรือ ซึ่งเป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการต่อสู้ของชาวบ้านในพื้นที่โยธะกา

เอกสารอ้างอิง

- ไทยพับลิก้า-กล้าพูดความจริง. 30 ปี โครงการอีสเทิร์นซีบอร์ด : การพัฒนาที่ยั่งยืน [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://thaipublica.org/2012/11/30-years-eastern-seaboard-development/>. 2555.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร. (2543). ทฤษฎีขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมใช้กับสังคมไทยได้หรือไม่? ใน โครงการพลวัตเศรษฐกิจการเมืองไทย พ.ศ. 2543: ขบวนการเคลื่อนไหวทางสังคม. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2545). วิถีชีวิตวิถีสู้ ขบวนการประชาชนร่วมสมัย. เชียงใหม่: ตรัสวิน (ซิลค์เวอร์มบุคส์).
- พรพนา กวียเจริญ. ประวัติศาสตร์ที่ดินชาวนาตำบลโยธะกา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา. [online]. เข้าถึงได้จาก : <http://landwatchthai.org/1108>. 2561.
- พลวุฒิ สงสกุล. รู้จัก ‘อีอีซี’ โครงการความหวังเศรษฐกิจไทย 1.5 ล้านล้านบาท ภาคต่อของ ‘อีสเทิร์นซีบอร์ด’ ยุคปาเปรม. [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://thestandard.co/from-eeec-to-esb/>. 2560.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (ม.ป.ป.). โครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (อีอีซี) เป็นแผนยุทธศาสตร์ ภายใต้ไทยแลนด์ 4.0. [online]. เข้าถึงได้จาก : <https://www.eeco.or.th/เกี่ยวกับองค์กร/ความเป็นมา>. 2561.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5. [online]. เข้าถึงได้จาก : <http://www.nesdb.go.th>. 2550.

Eder, K. (1985). The “New Social Movement”: Moral Crusades, Political Pressure Groups, or Social Movements?. **Social Research**. 52(4): 869-890.

Habermas, J. (1987). **The Philosophical Discourse of Modernity**. Cambridge: The MIT Press.